

СЕРБСКОХОРВАТСКО- СРПСКОХОРВАТСКО-
РУССКИЙ РУСКИ
СЛОВАРЬ РЕЧНИК

Толстой Илья Ильич

Т 52 СЕРБСКОХОРВАТСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ.

54 000 слов. Изд. 4-е, стереотип. М., «Русский язык», 1976.

735 с.

4И (Югосл) (03)

Подписано в печать 2/II 1976 г.
Формат 70×108^{1/16}. Бумага типогр. № 1.
Печатных листов 46 (64,4). Учетно-издательских листов 94.
Тираж 10 000 экз. Заказ № 258.
Цена словаря в переплете 3 р. 14 к.

Издательство «Русский язык»
101000, Москва, Центр, Лучников пер., 5

Отпечатано с матриц 1970 г. в книжной типографии № 2 Управления издательства,
полиграфии и книжной торговли
г. Пермь, Коммунистическая, 57.

СРПСКОХРВАТСКО-
РУСКИ
РЕЧНИК

ИЗДАТЕЛЬСТВО
«РУССКИЙ ЯЗЫК»

СЕРБСКОХОРВАТСКО- РУССКИЙ СЛОВАРЬ

Словарь содержит 54 000 слов современного сербскохорватского языка, а также устаревшую лексику, широко представленную в классической художественной литературе, и наиболее употребительные словосочетания и фразеологизмы. К словарю приложен краткий очерк грамматики сербскохорватского языка.

Словарь предназначен для переводчиков, для лиц, изучающих сербскохорватский язык, а также для югославских читателей, изучающих русский язык.

Редакция славянских языков

Зав. редакцией Г. А. Мартынова

Редакторы В. В. Барсукова, З. Ешич

Переплет художника В. А. Наумова

Художественный редактор Б. А. Шляпугин

Технический редактор Е. А. Сиротинская

Корректоры: А. А. Глухова, А. В. Головачева.

ПРЕДИСЛОВИЕ

Первое издание настоящего словаря, вышедшее в 1957 году, было первым сербскохорватско-русским словарем, изданным в Советском Союзе.

Ранее в России были известны лишь «Сербско-русский словарь» П. Лавровского, изданный в 1870 году, и «Дифференциальный сербско-русский словарь» Л. А. Мичатека, вышедший в 1903 году. Авторы этих словарей пользовались материалом широко известного словаря Вука Ст. Караджича (1852 г.), который отражал лексический состав сербскохорватского языка с редины XIX века.

Во второй половине XIX в. и в первой половине XX в. в словарном составе сербскохорватского языка произошли значительные изменения: вошло много новых слов и выражений, изменилось и расширилось значение отдельных слов, отмерли многочисленные турцизмы. Словарный состав языка отразил в себе новые исторические условия жизни народов в объединенной Югославии: уменьшилось значение земледельческой лексики, большее место в языке заняла лексика городская и промышленная. В новых условиях общественно-политической и экономической жизни народов СФРЮ особенно важной стала необходимость выражения отвлеченных понятий.

Настоящий словарь составлен на основе современного сербскохорватского языка. В него включена новая общественно-политическая, техническая и бытовая лексика. Из слов областных, устаревших и слов турецкого происхождения автор счел нужным внести лишь наиболее употребительные, встречающиеся в прессе и в произведениях сербских и хорватских писателей-классиков.

При составлении словника преследовалась цель дать возможно большее количество слов, значение которых русскому читателю трудно вскрыть этимологически. С другой стороны, в связи с ограниченным объемом словаря в нем, как правило, не помещены многие слова, значение которых ясно по их словообразованию, если они не приобрели других значений, кроме приведенных суффиксами.

Так, не внесены в словарь:

- 1) уменьшительные и ласкательные имена существительные с окончаниями **-ић**, **-чић**, **-ак**, **-ица**, **-чица**, **-ца**, **-ашце**, **-ешице**, **-енце** и др., кроме тех случаев, когда они являются омонимами к другим словам или изменили в значительной мере свой звуковой состав;
- 2) увеличительные и уничижительные имена существительные с окончаниями **-ина**, **-етина**, **-урина**, **-оња** и др., кроме тех случаев, когда они являются омонимами к другим словам;
- 3) отвлеченные имена существительные на **-ост**, производные от прилагательных и причастий, кроме наиболее распространенных и приобретших новые значения;
- 4) значительное число отглагольных имен существительных среднего рода на **-ье** и **-енье**, означающих действие или состояние по глаголу, напр.: **писање** (писание) от **писати** (писать) и т. п.;
- 5) имена существительные женского рода на **-ица**, **-киња**, **-ка** и др., означающие лицо и образованные от соответствующих имен существительных мужского рода, кроме наиболее распространенных;
- 6) наречия, нормально образованные от соответствующих прилагательных, напр.: **слично** (подобно) от **сличан** (подобный), **људски** (по-человечески) от **људски** (человеческий) и т. п., кроме наиболее распространенных.

В словаре принята сербская графика. Он составлен на основе экавской нормы литературного произношения, что следует учитывать при чтении текстов, написанных согласно некавской норме, напр.: **ријеч** следует искать под **реч**, **риједак** — **редак**, **цвијет** — **цвет**, **тјерати** — **терати**, **хлеб** — **хлеб** и т. п.

Словарь был рассчитан на русского читателя и был призван помочь переводчику при работе над текстом, не имеющим узкоспециального содержания, а также оказать помощь изучающим сербскохорватский язык. Между тем, практика показала, что словарь пользовался большим спросом не только в Советском Союзе, но и в Югославии, где был встречен благоприятными отзывами общественности и печати.

Автором было получено много отзывов и критических замечаний, содержащих ценные указания.

Принося глубокую благодарность всем удостоившим своей критикой и вниманием составленный мною словарь и способствовавшим улучшению его нового издания, считаю своим приятным долгом выразить признательность за товарищескую помощь моим коллегам проф. М. С. Лалевичу и ныне покойным проф. д-ру Милошу Московлевичу и д-ру Ивану Поповичу. Особенно благодарю проф. д-ра Милюю Павловича, который внимательно прочел весь словарь и, помимо вышедшей в журнале «Южнословенски филолог» рецензии, прислал мне непосредственно свои замечания на отдельных листах.

При работе над словарем были использованы следующие лексикографические труды:

1. Dr. Ljubo Bakotić. Речник српскохрватског књижевног језика. Београд, 1936.
2. Вук Стеф. Караџић. Српски рјечник. Београд, 1935.
3. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti. Knj. I—VIII. Zagreb, 1880—1922.
4. Dr. F. Iveković i Dr. Ivan Broz. Rječnik hrvatskoga jezika. Sv. 1—2. Zagreb, 1901.
5. Свет. Ристић и Јов. Кангрга. Речник српскохрватског и немачког језика. Други део: Српскохрватско-немачки. Београд, 1928.
6. Dr. phil. Светомир Ристић и Јован Кангрга. Енциклопедиски немачко-српскохрватски речник. Београд, 1936.
7. А. Белић. Правопис српскохрватског књижевног језика. Београд, 1950.
8. Ђорђе Поповић. Речник српског и немачког језика. II. Српско-немачки део. Панчево, 1895.
9. Душан Дајичић и Фрањо Шобра. Српско-хрватско-чешки речник. Праг, 1926.
10. Л. А. Мичатек. Дифференциальный сербско-русский словарь. С.-Петербург, 1903.
11. Проф. Димитрий П. Джурович. Словарь русско-сербскохорватский. Белград, 1936.
12. Милош С. Московљевић. Руско-српски речник. Београд, 1949.
13. Dr. Ф. Медич и Е. Лоран. Француско-српски речник. Београд, 1930.
14. Средњошколска терминологија и номенклатура. Књ. I, св. 1-2 и књ. II, св. 1—3. Београд, 1932—1934.
15. Владимир Даль. Толковый словарь живого великорусского языка под ред. проф. И. А. Бодуэна-де-Куртенэ. Петербург-Москва, 1904.
16. Толковый словарь русского языка под ред. Д. Н. Ушакова, т. I — IV. Москва, 1935—1940.
17. С. И. Ожегов. Словарь русского языка. 3-е изд. Москва, 1953.

Поскольку второе издание словаря, вышедшее в 1958 году, печаталось с матриц (стереотипно), в него не было внесено почти никаких изменений.

Настоящее (третье) издание словаря является исправленным и дополненным. В словаре учтена новая орфография, принятая в 1960 г. Поскольку словарь должен помогать также при чтении текстов, вышедших до 1960 г., во многих случаях сохраняется старое написание, обычно со ссылкой на новое (напр., *зайнат нареч.* см. *инат*, где внесено и раздельное написание *за инат* и др.).

При работе над третьим изданием уточнены значения отдельных слов, ударения и ряд помет, несколько переработан словник, из которого исключено некоторое число иностранных заимствований, имеющих общее значение в сербскохорватском и русском языках. Дополнения касаются случайно пропущенных слов (напр., в предшествовавших изданиях не было глагола *трошити*), новых слов, вошедших в последние годы в лексический фонд сербскохорватского языка, и специфически хорватской лексики, которая была недостаточно полно представлена ранее. И, наконец, в словарь внесен список наиболее распространенных сербскохорватских сокращений.

Сердечно благодарю кандидата филологических наук В. П. Гудкова, принимавшего активное участие в редактировании рукописи настоящего издания словаря.

При работе над третьим изданием словаря были использованы дополнительно следующие лексикографические работы:

1. Правопис српскохрватског књижевног језика. Нови Сад, Загреб, 1960.
2. J. Daye, M. Deapović, P. Maixner. Hrvatskosrpsko-francuski rječnik. Zagreb, 1956.
3. Dr. Милош С. Московљевић. Речник руског и српскохрватског језика. Београд, 1963.
4. Julije Benešić. Hrvatsko-poljski rječnik. Zagreb, 1949.
5. Милан Вујаклија. Лексикон страних речи и израза. Београд, 1954.
6. Dr. Bratoljub Klaić. Rječnik stranih riječi, izraza i kratica. Zagreb, 1958.
7. Словарь современного русского литературного языка Академии Наук СССР, т. I — XVII. Москва-Ленинград, 1950—1965 гг.

Перед сдачей в набор рукопись словаря была просмотрена в югославском издательстве «Рад», за что московское издательство выражает издательству «Рад» свою благодарность.

И. ТОЛСТОЙ.
1970 г.

ПРЕДГОВОР

Прво издање овог речника изашло је 1957. То је био први српскохрватско-руски речник штампан у Совјетском Савезу.

Раније у Русији били су познати само «Сербско-русский словарь» (1870) П. Лавровског и «Дифференциальный сербско-русский словарь» (1903) Л. А. Мичатека. Ти аутори црпили су грађу из чувеног «Српског рјечника» (1852) Вука Ст. Караџића, који је прикупио лексичко благо српског језика средине XIX века.

У другој половини XIX в. и првој половини XX в. дошло је до битних промена у лексички српскохрватског језика. Појавило се доста нових речи и израза, променило се или проширило значење појединих речи, нестале су многобројне турске речи. Знатне историјске промене и нове животне прилике у уједињеној Југославији утицале су на лексичку српскохрватског језика: смањено се значај земљорадничке и пољопривредне лексике, повећала се улога градске, индустријске терминологије. У новим условима социјалног и економског живота у СФРЈ порастао је број апстрактних и страних речи.

Овај се речник заснива на лексичкој грађи савременог српскохрватског књижевног језика. У речник су унете нове друштвенополитичке и техничке речи, као и нове речи из свакодневног живота. Што се тиче регионалних (дијалекатских), застарелих речи и турцизама, они су заступљени у речнику у мањем обиму — само они, који су познати из штампе и дела бољих српских и хрватских писаца.

Приликом одабирања речи за овај речник гледало се да се унесе што већи број речи, чије значење руски читалац не може лако схватити путем једноставне етимолошке анализе. У исто време због ограниченог обима речника изостављене су скоро све речи чије се значење може лако одредити на основу њиховог грађења, осим оних које су добиле специфично значење, независно од значења одређених суфикса.

Стога у речник нису ушли:

1) деминутиви (и хипокористичи) са наставцима **-ић**, **-чић**, **-ак**, **-ица**, **-чица**, **-ца**, **-ашце**, **-ешице**, **-енце** и др., осим случајева када те речи имају хомониме или су знатно промениле свој фонетски облик;

2) аугментативи и пејоративи именица са наставцима **-ина**, **-етина**, **-урина** **-оња** и др., осим случајева када те речи имају хомониме;

3) апстрактне именице са наставком **-ост**, грађене од придева и глаголских придева, осим оних које су добиле нова значења и велику фреквенцију;

4) знатан број глаголских именица средњег рода са наставком **-ње** и **-ење**, које значе радњу или стање. На пример писање (руск. писанье) од писати (руск. писать) и сл.;

5) именице женског рода са наставцима **-ица**, **-киња**, **-ка** и др. које су саграђене од именица мушког рода истог значења, осим најфреквентнијих;

6) прилози редовно изведени од одговарајућих придева. На пример **слично** (руск. подобно) од **сличан** (руск. подобный), **људски** (руск. по-человечески) од **људски** (руск. человеческий) и сл., осим најфреквентнијих.

Речник је штампан ћирицом. Екавски књижевни изговор примљен је као основни. Ту чињеницу треба имати на уму када се читају текстови писани ијекавском нормом. На пример **ријеч види реч**, **риједак — редак**, **цвијет — цвет**, **тјерати — терати**, **хљеб — хлеб** и сл.

Речник је био намењен руском читаоцу па треба да служи као приручник преводиоцу приликом преводјења српскохрватских текстова који нису стручног карактера и да буде прируци свакоме ко учи српскохрватски. Међутим показало се да је речник био потребан не само у Совјетском Савезу, већ и у Југославији, где је наишао на низ позитивних оцена.

Аутор је добио већи број писама, одјека и критичких примедби.

Захваљујући свима који су пажљиво анализирали састав и грађу мог речника и допринели побољшању његовог новог издања, сматрам за своју пријатну дужност да истакнем другарску помоћ мојих колега проф. Миодрага С. Лалевића и покојних проф. дра Милоша Московљевића и дра Ивана Поповића. Од нарочите вредности била је помоћ проф. дра Миливоја Павловића, који је пажљиво прегледао цео речник, дао његов приказ у часопису «Јужнословенски филолог» и посебно ставио на моје располагање неколико табела својих примедби. Ја му такође дугујем моју највећу захвалност.

Приликом рада на овом речнику коришћени су следећи лексикографски извори:

1. Др Лујо Бакотић. Речник српскохрватског књижевног језика. Београд, 1936.
2. Вук Стеф. Карачић. Српски рјечник. Београд, 1935.
3. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti. Knj. I—VIII. Zagreb, 1880—1922.
4. Др F. Iveković i Др Ivan Broz. Rječnik hrvatskoga jezika. Sv. 1-2. Zagreb, 1901.
5. Свет. Ристић и Јов. Кангрга. Речник српскохрватског и немачког језика. Други део: Српскохрватско-немачки. Београд, 1928.
6. Др phil. Светомир Ристић и Јован Кангрга. Енциклопедиски немачко-српскохрватски речник. Београд, 1936.
7. А. Белић. Правопис српскохрватског књижевног језика. Београд, 1950.
8. Борђе Поповић. Речник српског и немачког језика. II. Српско-немачки део. Панчево, 1895.
9. Душан Дајичић и Фрањо Шобра. Српско-хрватско-чешки речник. Праг, 1926.
10. Л. А. Мичатек. Дифференциальный сербско-русский словарь. С.-Петербург, 1903.
11. Проф. Димитриј П. Джурович. Словарь русско-сербскохорватский. Белград, 1936.
12. Милош С. Московљевић. Руско-српски речник. Београд, 1949.
13. Др Ф. Медић и Е. Лоран. Француско-српски речник. Београд, 1930.
14. Средњошколска терминологија и номенклатура. Књ. I, св. 1-2 и књ. II, св. 1—3. Београд, 1932—1934.
15. Владимир Даль. Толковый словарь живого великорусского языка под ред. проф. И. А. Бодуэна-де-Куртенэ. Петербург-Москва, 1904.
16. Толковый словарь русского языка под ред. Д. Н. Ушакова, т. I — IV. Москва, 1935—1940.
17. С. И. Ожегов. Словарь русского языка. 3-е изд. Москва, 1953.

Будући да је друго издање речника 1958 г. било стереотипно (штампано са матрица) у њему су биле само минималне исправке.

Садашње (треће) издање је поправљено и проширено. При његовој изради употребљен је нов правопис из 1960. Пошто ће тај речник служити и приликом читања књига штампаних пре 1960. у низу случајева коришћен је и стари правопис. Речи писане старим правописом дају се са упућивањем на нови правопис. На пример: *заинат нареч. см. инат*, где се може наћи и израз *за инат* и сл.

При изради трећег издања ревидирана су значења, прецизирани акценти и ознаке, унето је доста нових речи, док је изостан број изостављен. То су већином стране речи са истим значењем у српскохрватском и руском језику. Унете су пре свега речи омашком пропуштене у првом и другом издању (на пример, глагол *трошити*), нове речи које су последњих година ушле у српскохрватску лексiku, затим изразито хрватске речи «загребачког стила», непотпуно заступљене у ранијим издањима. Као додатак на крају је дошао речник уобичајених српско-хрватских скраћеница.

Најтоплије захваљујем кандидату филолошких наука В. П. Гудкову на активном раду приликом редиговања трећег издања овог речника.

При изради овог издања коришћени су још следећи лексикографски извори:

1. Правопис српскохрватског књижевног језика. Нови Сад, Загреб, 1960.
2. J. Daugė, M. Deačović, P. Maixner. Hrvatskosrpsko-francuski rječnik. Zagreb, 1956.
3. Др Милош С. Московљевић. Речник руског и српскохрватског језика. Београд, 1963.
4. Јулије Венешић. Hrvatsko-poljski rječnik. Zagreb, 1949.
5. Милан Вујаклија. Лексикон страних речи и израза. Београд, 1954.
6. Др Bratoljub Klaić. Rječnik stranih riječi, izraza i kratica. Zagreb, 1958.
7. Словарь современного русского литературного языка Академии Наук СССР, т. I — XVII. Москва-Ленинград, 1950—1965 г.

Рукопис овог речника је, пре него што је био предат у штампу, прегледан у југословенском издавачком предузећу «Рад». Тим поводом московско издавачко предузеће изјављује «Рад» своју захвалност.

И. ТОЛСТОЈ.
1970г.

О ПОЛЬЗОВАНИИ СЛОВАРЕМ

1. Слова расположены в алфавитном порядке.
2. Заглавные слова и сербскохорватский текст внутри статьи печатаются полужирным шрифтом. Грамматические формы, указываемые при сербскохорватских словах, даются светлым шрифтом.

3. На заглавных словах и формах, которые даются при них, ставятся знаки ударения и долготы. Напр.:

авиђн, **авиђна** *м.* самолѣт, **аѣроплѡн**...

трѡвн||и, ~ѡ, ~ѡ *травной*.

4. При повторении в словарной статье основного слова без изменений оно заменяется знаком ~ (тильдой). В случае изменения основного слова его неизменяемая часть отделяется знаком || (параллельными линиями); эта неизменяемая часть внутри словарной статьи заменяется тильдой с прибавлением изменяемой части слова. Напр.:

бѡза *ж.* ...; **ѣкономска** ~ (*читай ѣкономска база*).

бѡкѡлск||и, ~ѡ, ~ѡ ...; ~ѡ *радња* ... (*читай бѡкѡлскѣй, бѡкѡлскѡ, бѡкѡлскѡ ...; бѡкѡлска радња*).

5. Омонимы, а также омографы, т. е. слова одинакового звучания или написания, но имеющие разные значения, выделяются в самостоятельные словарные статьи и помечаются римскими цифрами. Напр.:

кѡса I *ж.* вѡлосы...

кѡса II *ж. с.-х.* косѡ.

кѡса III *ж.* 1) **откѡс**, **кѡсѡгѡр**; 2) **грѣбень гор**...

кѡс I *м.* **дрѡзд**...

кѡс II, ~и, ~ѡ, ~ѡ 1) **кѡсѡй**; **наклѡнный**; 2) *грам.* **кѡсвенный**...

6. Отдельные значения в многозначных сербскохорватских словах обозначаются арабскими цифрами.

Русские переводы, близкие по значению и поясняющие друг друга, разделяются запятыми, а переводы более далекие отделяются друг от друга точкой с запятой.

7. После цифры, обозначающей отдельное значение, там, где это необходимо для уточнения значения, даются курсивом пометы (см. список условных сокращений), показывающие область употребления данного слова (*мед.*, *тех.*, *воен.* и т. д.) или дающие его стилистическую характеристику (*разг.*, *уст.* и т. п.). Если помета относится ко всем значениям данного слова, то она дается перед всеми значениями. Стилистические пометы, относящиеся только к русскому слову-переводу, даются после него в скобках.

8. В тех случаях, когда слово или одно из его значений в сербскохорватском языке встречаются только в определенных выражениях, после основного слова (или после цифры, отделяющей значение) ставится двоеточие, а затем идут данные выражения с их переводами. Так же дано и управление глаголов, если оно отличается от русского. Напр.:

ѡневрѡт: *нареч.*: **иди** ~! **пропадѣ** ты **прѡпадом**!

ѡздати се, **-дѡ се**: ~ **се** у **некога**, **нешто надѣяться**, **возлагѡть надѣжду**, **ползѡгѡться** на **когѡ-л.**, **что-л.**

9. При каждом имени существительном дается указание на род пометами *м.*, *ж.* и *с.* При именах существительных, которые приводятся только во множественном числе, дается помета *мн.* после указания рода. Напр.:

вѡвежњ||ици, ~и**кѡ** *м. мн.* **ватрушки**.

10. При существительных указывается форма родительного падежа в тех случаях, когда по сравнению с именительным падежом изменяется акцентуация или имеются звуковые изменения. Напр.:

тѡр, **тѡра** *м.* **загѡн** для **скѡтѡ**.

зѡла||зак, ~ска *м.* **захѡд**, **закѡт** (*небесных светил*).

кѡди||лац, ~ѡца *м.* **хулѣтель**

11. Имена прилагательные даются в форме мужского рода, при этом указываются окончания женского и среднего рода.

Прилагательные вносятся в форме неопределенного вида, а лишь в случае его отсутствия — в форме определенного вида. Если есть оба вида, то дается прилагательное неопределенного вида, а для указания наличия определенного вида вносится полужирным шрифтом соответствующее окончание мужского рода или полностью прилагательное определенного вида, если оно имеет иную акцентуацию. Напр.:

бамбусов, ~й, ~а, ~о бамбуковый.
муд|ар, мудри, ~ра, ~ро мудрый.

При несклоняемых прилагательных даются только пометы *неизм. прил.* Напр.:

ро́за неизм. прил. ро́зовый

При прилагательных, употребляющихся только в одном роде, дается помета *прил.* Напр.:

ждрѣбна прил.: ~ кобила жерѣбая кобы́ла.

12. Глагол дается в форме инфинитива. При глаголах указывается форма 1-го лица единственного числа настоящего времени либо в сокращенном виде, напр.: **брзати**, -зѣм... (*читай брзати, брзѣм*), либо в полной форме, если в основе по сравнению с формой инфинитива имеются изменения ударения или звуковые изменения, напр.: **брѣнѣти**, брѣнѣм...; **догрѣдѣти**, догрѣдѣм...; **пѣсати**, пѣшѣм... Если глагол не употребляется в 1-м и 2-м лице, то дается форма 3-го лица единственного числа настоящего времени, напр.: **ка́котати**, ка́коћѣ...

Глаголы совершенного и несовершенного вида даются как самостоятельные слова. При глаголе одного вида, имеющем парный глагол другого вида в пределах той же буквы, дается в скобках светлым шрифтом инфинитив другого вида с предшествующей пометой *сов.* или *несов.* Русские значения относятся только к главному слову. Двухвидовые глаголы переводятся или соответствующими двухвидовыми глаголами, или глаголами совершенного и несовершенного видов через / (косую черту). Напр.:

квѣлификовати, -куѣм квалифи́цировать.
капѣрисати, капѣришѣм да́ть/дава́ть за́да́ток.

В словаре также приводятся уменьшительные и многократные глаголы с пометой *уменьш.* или *многокр.* и со ссылкой в скобках на соответствующий неуменьшительный или однократный глагол.

13. Местоимения, числительные, наречия, союзы, предлоги, частицы, междометия снабжены соответствующими грамматическими пометами.

14. Идиомы, а также устойчивые словосочетания даются после всех значений слова за знаком ◇. Глагольные фразеологические сочетания и идиомы, употребляемые с глаголами как совершенного, так и несовершенного вида, даются обычно в словарной статье глагола одного вида.

Если сербскохорватские и русские пословицы и поговорки или идиомы различаются по словесному выражению, хотя и близки по своему содержанию, перед русским переводом ставится знак приближительного равенства (≈).

Издательство просит все пожелания и замечания по словарю направлять по адресу: 101000, Москва, Центр, Лучников пер., 5, издательство «Русский язык».

УПУТСТВА ЗА УПОТРЕБУ РЕЧНИКА

1. Речи су сврстане азбучним редом.
2. Одреднице, синтагме и изрази на српскохрватском језику штампани су полумасним словима. Граматички облици који се дају уз српскохрватске речи штампани су светлим словима.
3. Одреднице и граматички облици који се дају непосредно уз одреднице снабдевени су акцентом. На пример:

авиџн, авиџна м. самолѣт, аероплѣн...
травн||й, ѿа, ѿб травной.

4. Ако се одредница понавља у синтагми или изразу у непромењеном облику она се замењује тилдом (~). У случајевима када се у синтагми или изразу одредница даје у друкчијем граматичком облику, она се дели усправним паралелним цртицама (||) на два дела. Први део испред паралелних цртица је непромењив; тај део се у синтагми или изразу замењује тилдом иза које се даје наставак. На пример:

база ж.; економска ~ (читај економска база).
бакалск||й, ѿа, ѿб; ѿа радња ... (читај бакалскй, бакалскѣ, бакалскѡ; бакалска радња).

5. Хомоними и хомографи (једнакозвучне речи и речи истог графичког облика, али разног значења) дати су као засебне одреднице и обележени римским бројевима. На пример: '

кѡса I ж. вѡлосы...
кѡса II ж. с.-х. косѣ.
кѡса III ж. 1) откѡс, косогѡр; 2) грѣбень гор...
кѡс I м. дрозд...
кѡс II, ѿй, ѿа, ѿб 1) косѡй; наклѡнный; 2) грам. кѡсвенный...

6. Посебна значења српскохрватских речи, које имају више значења, давана су под арапским бројевима.

Руски еквиваленти који су блиски по значењу или се узајамно допуњују одвајају се запетом, док се тачком и запетом одвајају еквиваленти који су по значењу прилично удаљени један од другог.

7. После броја, којим се истиче посебно значење, у неопходним случајевима, ради тачније дефиниције, даване су курзивне ознаке (види индекс скраћеница), које упућују на стручност термина (мед., тех., воен. и сл.) или стилску особину речи (разг., уст. и сл.). Уколико се ознака односи на сва значења речи, она се ставља одмах иза одреднице. Стилске ознаке које се односе само на руску реч у преводу-дефиницији даване су иза ње у заградама.

8. Ако се реч или једно од њених значења у српскохрватском језику употребљава само у одређеним синтагмама или изразима, после одреднице (или после броја којим се издваја значење) даване су две тачке иза којих се наводи одређена синтагма или израз уз руски превод. На исти начин даване су глаголске рекције, ако се оне разликују од руских. На пример:

ѹневрѣт: нареч.: иди ѿ! пропади ты пропадом!
ѹзѣати се, -дѣм се: ѿ се у некога, нешто надѣяться, возлагѣть надѣжду, полагѣться на когѡ-л., чтѡ-л.

9. Уз именице су даване ознаке рода м., ж. и с. Именице које имају само множину снабдеване су ознаком мн. На пример:

вѣвежњ||йци, ѿйкѣ м. мн. ватрушки.

10. Уз именице су давани облици генитива у случајевима када се у генитиву мења акценат или се врши гласовна промена. На пример:

тѡр, тѡра м. загѡн для скѡтѣ.
зѣла||зак, ѿска м. захѡд, закѣт (небесных светил).
кѡди||лац, ѿоца м. хулитѣль.

11. Придеви су давани у номинативу једине мушкога рода у облику неодређеног придевског вида уз завршетак **-и** за одређени придевски вид мушког рода (полумасним словима) и наставке за женски и средњи род. Код придев има само облике одређеног вида, он се даје у тим облицима са наставцима за сва три рода. Ако у облику одређеног придевског вида мушког рода или у женском и средњем роду долази до промене акцента, даје се читав придев у одговарајућем облику. На пример:

ба**м**бусов, ~и, ~а, ~о бамбу́ковый.
му́д|ар, му́д|рй, ~ра, ~ро му́д|рый.

Код непроменљивих придева давана је ознака *неизм. прил.* На пример:

ро́за неизм. прил. ро́зовый.

Код придева који се употребљавају само у једном роду давана је ознака *прил. (придев)*. На пример:

ждрѣ́бна прил.: ~ кобила жерѣ́бая кобы́ла.

12. Глаголи су давани у инфинитиву уз навођење скраћеног облика повог лица једине садашњег времена, на пример: **брзати**, -за́м..., или пуног облика, ако у њему долази до промене акцента или гласовних промена, према инфинитиву, на пример: **бра́нити**, бра́нйм...; **догра́дити**, догра́дйм...; **пи́сати**, пи́шём... Код глагола који немају прво и друго лице једине садашњег времена давано је треће лице. На пример: **ка́котати**, ка́коћё...

Свршени и несвршени глаголи давани су као засебне одреднице. Ако глагол једног глаголског вида има свој дублет другог вида у границама једног слова, тај дублет се даје у заградама светлим словима са претходном ознаком *сов.* или *несов.* Руска значења односе се само на одредницу. Глаголи са два вида преводе се или одговарајућим руским глаголима са два вида или свршеним и несвршеним глаголима, који су везивани знаком / (коса црта). На пример:

квѐли|фикова**ти**, -кује́м квалифи́ци|рова**ть**.
капа́ри|сати, капа́ри|шём да**ть**/дава́**ть** зада́**то**к.

Деминутивни и итеративни глаголи давани су са ознакама *уменьш.* (деминутив) и *многокр.* (итератив) са упутом (у заградама) на одговарајући недеминутивни или неитеративни глагол, која се даје ознаком *ср.* (упоређи).

13. Заменице, бројеви, прилози, свезе, предлози, речце, узвици давани су са одговарајућим граматичким ознакама.

14. Идиоми и синтагме давани су после свих значења иза знака $\diamond$ (ромб). Глаголски идиоми и синтагме, у чији састав улазе глаголи свршеног и несвршеног вида, давани су само уз глаголе једног глаголског вида.

Ако се српскохрватске и руске пословице и изреке разликују према саставу и склопу речи, али имају сличан смисао или значење испред руског превода даван је знак $\cong$ (скоро исто).

Издавачко предузеће моли да се све примедбе и жеље у вези са речником шаљу на адресу: 101000, Москва, Центр, Лучников пер., 5, издательство «Русский язык».

УСЛОВНЫЕ СОКРАЩЕНИЯ — СКРАЋЕНИЦЕ

ав. — авиация — авиација
 анат. — анатомия — анатомија
 археол. — археология — археологија
 архит. — архитектура — архитектура
 астр. — астрономия — астрономија
 безл. — безличная форма — безлично
 биол. — биология — биологија
 бот. — ботаника — ботаника
 бран. — бранное слово, выражение — погдно
 бухг. — бухгалтерия — књиговодство
 вет. — ветеринария — ветерина
 вин. п. — винительный падеж — акузатив
 воен. — военное дело — војска, војни израз
 в главн. знач. — в разных значениях — у различитим значењима
 г. — 1) год; 2) город — 1) година; 2) град
 геогр. — география — географија
 геод. — геодезия — геодезија
 геол. — геология — геологија
 горн. — горное дело — рударство
 грам. — грамматика — граматика
 дат. п. — дательный падеж — датив
 детск. — детская речь — деџи говор
 дип. — дипломатия — дипломатија
 досл. — дословно — дословно
 ед. ч. — единственное число — једнина
 ж. — женский род — женски род
 ж.-д. — железнодорожное дело — железница
 зват. п. — звательный падеж — вокатив
 зоол. — зоология — зоологија
 и др. — и другие — и други
 ирон. — в ироническом смысле — иронички
 иск. — искусство — уметност
 ист. — относящийся к истории; исторический
 термин — историјски, историја
 и т. п. — и тому подобное — и слично
 канц. — канцелярское слово, выражение — канцеларијски израз
 карт. — термин карточной игры — карташки
 книжн. — книжный стиль — књишка реч
 кратк. ф. — краткая форма — кратак облик
 кто-л. — кто-либо — неко
 кул. — кулинария — куварство
 л. — лицо глагола — глаголско лице
 ласк. — ласкательная форма — реч од миља
 лингв. — лингвистика — лингвистика
 лит. — литературоведение — наука о књиженности
 м. — мужской род — мушки род
 мат. — математика — математика
 мед. — медицина — медицина
 межд. — междометие — узвик
 мест. — местоимение — заменица

местн. п. — местный падеж — локатив
 мин. — минералогия — минералологија
 мн. — множественное число — множина
 многокр. — многократный вид глагола — учестали глагол (итератив)
 мор. — морской термин — поморство
 муз. — музыка — музика
 нареч. — наречие — прилог
 неизм. — неизменяемый — непроменљив
 неодобр. — неодобрительно — осуђивачки
 обл. — областное слово, выражение — регионализам
 о-в(а) — остров(а) — острво, острва
 охот. — охота — ловачки израз
 п. — падеж — падеж
 перен. — переносное значение — фигуративно, у преносном смислу
 погов. — поговорка — изрека
 полигр. — полиграфия — штампарство
 полит. — политический термин — политика
 посл. — пословица — пословица
 поэт. — поэтическое слово, выражение — песнички израз
 презр. — презрительно — презриво
 прил. — имя прилагательное — придев
 прост. — просторечие — народски
 прям. — прямой смысл — у правом смислу
 психол. — психология — психологија
 р. — род — род
 разг. — разговорное слово, выражение — разговорни језик
 рел. — религия — религија
 род. п. — родительный падеж — генитив
 с. — средний род — средњи род
 см. — смотри — види
 собир. — собирательное (имя существительное или числительное) — збирно
 сокр. — сокращение, сокращенно — скраћеница, скраћено
 спец. — специальный термин — специјално
 спорт. — физкультура и спорт — спорт
 суц. — имя существительное — именица
 с.-х. — сельское хозяйство — пољопривреда
 твор. п. — творительный падеж — инструментал
 театр. — театральное выражение — позоришни израз
 текст. — текстильное дело — текстилна индустрија
 тех. — техника — техника
 тк. — только — само
 ткацк. — ткацкий термин — ткаштво
 тур. — турцизм — турцизам
 увел. — увеличительная форма — аугментација

уменьш. — уменьшительная форма — демину-
тив
уст. — устаревшее слово, выражение — за-
старело
фарм. — фармакология — фармација
физ. — физика — физика
физиол. — физиология — физиологија
филос. — философия — филозофија
фин. — финансовый термин — финансије
фольк. — фольклор — фолклор
фото — фотография — фотографија
хим. — химия — хемија

церк. — церковное слово, выражение — цркве-
ни израз
ч. — число — број
числит. — имя числительное — број (врста
речи)
что-л. — что-либо — нешто
шахм. — шахматный термин — шаховски из-
раз
шутл. — шутиливо — шаливо
эвфем. — эвфемизм — еуфемизам
эк. — экономика — економија
эл. — электротехника — електротехника
юр. — юридический термин — правни израз

СЕРБСКИЙ АЛФАВИТ

Написание	Произношение	Написание	Произношение
А а	как русское а	Н н	как русское н
Б б	„ б	Њ њ	„ њь
В в	„ в	О о	„ о
Г г	„ г	П п	„ п
Д д	„ д	Р р	„ р
Ђ ђ	как слитно произ- несенное джь	С с	„ с
Е е	как русское э	Т т	„ т
Ж ж	„ ж	Ђ, ђ	мягче русского ч
З з	„ з	У у	как русское у
И и	„ и	Ф ф	„ ф
Ј ј	„ й	Х х	как ослабленное русское х
К к	„ к	Ц ц	как русское ц
Л л	как среднеевропей- ское l	Ч ч	твёрже русского ч
Љ љ	как русское ль	Џ џ	как слитно произ- несенное дж
М м	„ м	Ш ш	как русское ш

А

а *1 союз 1) противит.* а; одрасли су отишли, а деца су остала взрoслые ушли, а дeтeи oстaли-сь; 2) *присоединит.* а; да; и; ми смо oстaли код куће, а и он је oстaо са нама ми oстaли сь дoмa, да и он oстaлся с нaми; не мoжe да гoвoри а да не крeпe рукaмa он не мoжeт гoвoрити и не рaзмaхивaть рукaми; он нe је ни oздaвнe пoтпунo, а стoгa не мoжe да идe нa излeт он eщё не coвсeм пoпрaвилсь пoслe бoлeзни, а (и) пoтoмy не мoжeт идти нa eкскyрсию; 3) *разделит.* (при *удвоении.* а... а...) ил; либo; а прe, а пoслe рaньшe ил; пoзжe; 4) *изъяснит.* чтo, кaк; чтoб; видeх гa, а он идe уз стeпeницe я видeл eгo пoднимaющимся (кaк он пoднимaeтcя, чтo он пoднимaeтcя) пo лeстницe; нe мoгу а дa нe слoмeнeм тy чиньeницy нe мoгу нe упoмянyть этoт фaкт; нaшa је ствaр прaвeднa, нaрoд је с нaмa, а истинa нaрoднa нe мoжe а дa нe пoбeди нaшe дeлo прaвoe, нaрoд с нaми, и нaрoднaя прaвдa нe мoжeт нe пoбeдити; ♦ а тo... мeждy тeм, в тo жe врeмeя.

а, аа! II *мeжд.* а!, ах!; ах, тaк!

а-а! III *мeжд.* oтpицaт. нeт!; а-а! нeћy јa тo нeт, нe хoчy я этoгo.

аба *ж. уст.* 1) абa (гpyбoe дoмoткaнoe сyкнo); 2) абa (рoд мyжскoй вeрхнeй oдeжды); 3) *см.* абањa

абaњa *ж.*, абaњлијa *ж. уст.* чeпрaк.

абaнoс *м. см.* aбoнoс.

абaти, абaм изнaшивaть, трeпaть (oдeждy и т. п.); ~ сe изнaшивaтьcя, трeпaтьcя (oб oдeждe и т. п.); *см.* хaбaти (сe).

абaцијa *м.* пoртнoй, шьyщий oдeждy из aбы; *ср.* аба.

абaциј|ск||й, ~а, ~o пoртняжный; *ср.* абација.

абaцилyк *м. уст.* 1) пoртняжничeствo, пoртняжнoe рeмeслo; 2) плaтa зa пoшлв.

абдиkацијa *ж.* oтpeчeниe oт прeстoлa.

абдицирaти, абдицирaм oтpeчьcя oт прeстoлa.

абeн, ~й, ~а, ~o 1) сдeлaнный из aбы; *ср.* аба; 2) *перен.* плoхoй, плoхoгo кaчeствa; слaбый

абeнo *нареч.* плoхo, бeднo; он живи ~ eмy плoхo живeтcя.

абeњaк, абeњaкa *м.* шaпкa из aбы; *ср.* аба.

абeр *м. уст.* извeстие; вeсть, слyх; oд нeгa ни ~а нeмa ≥ o нeм ни слyхy ни дyхy; *см.* хaбeр.

aбeрaцијa *ж. физ., aстр.* aбeррaцијa; ~

cвeтлoсти aбeррaцијa cвeтa; xpoмaтcкa ~ xpoмaтичecкaя aбeррaцијa.

aбeцeдa *ж.* aзбyкa, aлфaвит.

aбeцeд||aн, ~нй, ~нa, ~нo aзбyчный, aлфaвитный; y ~нoм рeдy в aлфaвитнoм пoрядкe.

aбeцeдaр, aбeцeдaрa *м.* 1) бyквaрь; 2) cпи- coк пo aлфaвитy.

Абисин||aц, ~цa *м.* aбисcинeц.

aбитyријeнт *м.* aбитyриeнт.

aбнoрмaл||aн, ~нй, ~нa, ~нo нeнoрмaль- ный.

aбoнeнт *м.* aбoнeнт.

aбoнирaти, aбoнирaм aбoнирoвaть; ~ сe aбoнирoвaтьcя; пoдписaтьcя/пoдписывaтьcя.

aбoнмaн, aбoнмaнa *м.* aбoнeмeнт.

aбoнoс *м.* чeрнoe дeрeвo, эбeнoвoe дeрeвo; oд ~a эбeнoвый.

aбpaвницa *ж.*, aбpaмницa *ж.*, aбpaницa *ж.* жeрдь, шeст (длa пepeнoски тяжeстeй вдвoeм).

aбpaшaст, ~й, ~а, ~o, aбpaшлив, ~й, ~а, ~o пeгий (oбычнo o мaсти кoня); пят- нистый.

aбpeвијaтyрa *ж.* aбpeвиaтyрa.

aбpoнoшa *м.* и *ж. см.* хaбpoнoшa.

aвaз *м. уст.* гoлoc; звyк.

aвaј! *мeжд.* yвй!; ах!

aвaн *м.* стyпкa.

aвaнгaрдa *ж.* aвaнгaрд.

aвaнзoвaти, -зyjeм бьть пoвышeнным в дoлжнoсти, чинe; пoлyчить бoлee высoкoe звaниe, бoлee высoкий чин; он је aвaнзoвao зa пyкoвникa eмy пpисвoeнo звaниe пoлкoвникa.

aвaницa *м.* и *ж. уст.* злoдeй; злoдeйкa.

aвaнс *м.* aвaнс.

aвaнтyрa *ж.* aвaнтyрa.

aвaнтyрист(a) *м.* aвaнтyрист.

aвaнтyристичк||й, ~а, ~o 1) aвaнтyристич- cкий; 2) aвaнтyрный, пpиключeнчecкий.

aвaријa *ж.* aвaрия.

aвгyст *м.* aвгyст.

aвгyтaр, aвгyтaрa *м. обл.* coлeнaя рьбьa нкрa.

aвдeс *м. рел.* ритуaльнoe oмoвeниe (y мy- cyльмaн).

aвeрзијa *ж.* oтвpaщeниe.

aвeт *ж.*, aвeтињa *ж.* пpивидeниe, пpизpaк, дyх.

aвeтaст, ~й, ~а, ~o, aвeтињaст, ~й, ~а, ~o пpизpaчный.

aвизa *ж.* 1) yвeдoмлeниe; 2) *фин.* aвизo, cooбщeниe, yвeдoмлeниe.

aвизирaти, aвизирaм пoслaть/пoсылaть yвe- дoмлeниe, yвeдoмити/yвeдoмлять.